

Asia: VN/35729/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaalihoitolain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Muu järjestö tai yhdistys

Lausunnonantajan lausunto

1 Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Sininauhaliitto pitää esityksen tavoitteita palvelurakenteen selkeyttämisestä, varhaisen tuen vahvistamisesta ja sosiaalihuollon roolin kehittämisestä lähtökohtaisesti kannatettavina.

Esitystä tulee kuitenkin arvioida erityisesti niiden ihmisten näkökulmasta, joilla on kasautuneita tuen tarpeita sekä heikko toimintakyky, osallisuus tai elämäntilanne. Heidän kohdallaan sosiaalihuollon palvelut eivät ole vain kevyttä ohjausta, vaan keskeinen osa perusoikeuksien, osallisuuden, toimintakyvyn ja arjen selviytymisen turvaamista.

Esitys sisältää merkittäviä puutteita erityisesti paljon ja pitkäkestoista tukea tarvitsevien asiakkaiden palvelujen osalta. Kuntouttavan työtoiminnan ja sosiaalisen kuntoutuksen poistuminen ilman vastaavan tasoisesti määriteltyä palvelua heikentää kohderyhmän asemaa.

Uuden työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelun tavoitteet ovat kannatettavia, mutta palvelun sisältö, rahoitus ja toteutus jäävät avoimiksi. Esityksestä ei muodostu riittävää varmuutta

siitä, että palvelu turvaisi käytännössä riittävän pitkäjänteisen ja tavoitteellisen tuen tai asiakkaiden yhdenvertaisen oikeuden tarpeenmukaisiin palveluihin.

Lisäksi esityksessä ei riittävästi ratkaista palvelujen väliin syntyvää aukkoa tilanteissa, joissa asiakkaan eteneminen edellyttää vaiheittaista siirtymää sosiaalihuollon palveluista kohti työelämään suuntaavaa toimintaa ja edelleen työllisyyspalveluja. Kokonaisuutena esitys sisältää kannatettavia tavoitteita, mutta keskeiset ratkaisut ovat puutteellisia asiakkaiden oikeusturvan, palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden ja tuen jatkuvuuden näkökulmasta.

2 Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

-

Perustelut tiiviisti esityksen tavoitteista?

Esityksen tavoitteet palvelurakenteen selkeyttämisestä, varhaisen tuen vahvistamisesta ja sosiaalihuollon roolin kehittämisestä ovat kannatettavia.

Sininauhaliitto katsoo kuitenkin, että ehdotukset eivät kaikilta osin vastaa näihin tavoitteisiin erityisesti paljon ja pitkäkestoista tukea tarvitsevien sekä monialaisia palveluja tarvitsevien asiakkaiden näkökulmasta.

Kuntouttavan työtoiminnan ja sosiaalisen kuntoutuksen poistuminen ilman vastaavan tasoisesti määriteltä palvelua heikentää tuen jatkuvuutta ja on ristiriidassa niiden tavoitteiden kanssa, jotka liittyvät varhaisen tuen vahvistamiseen, palvelukokonaisuuden toimivuuteen sekä asiakkaiden oikea-aikaiseen tukeen.

Uuden työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelun sisältö jää avoimeksi, eikä esityksestä muodostu riittävää varmuutta siitä, että palvelu tukisi riittävästi asiakkaiden toimintakyvyn, osallisuuden ja arjenhallinnan vahvistumista pitkäjänteisesti.

Lisäksi esityksessä ei ole riittävästi huomioitu palvelujen yhteensovittamista työelämään suuntaavan toiminnan ja työllisyyspalvelujen kanssa. Tämä heikentää mahdollisuuksia rakentaa asiakkaiden tilanteeseen perustuvia vaiheittaisia etenemispolkuja kohti työelämään suuntaavaa toimintaa, työllisyyspalveluja ja työelämää.

Sininauhaliitto kiinnittää huomiota myös siihen, että esityksen kokonaisuus sisältää riskejä palvelutarpeiden tunnistamisen, palveluihin ohjautumisen ja riittävien palvelujen toteutumisen näkökulmasta, mikä voi heikentää asiakkaiden oikeusturvaa ja palvelujen yhdenvertaista saatavuutta.

Näistä syistä esityksen tavoitteet eivät toteudu esitetyllä tavalla.

3 Lausuntopalaute luvusta 1, onko erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskeva pykäläesitys 5 a § kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Sininauhaliitto pitää tärkeänä, että erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden asemaa vahvistetaan lainsäädännössä.

Samanaikaisesti on kuitenkin varmistettava, että määrittely johtaa myös tosiasialliseen oikeuteen saada riittäviä, pitkäjänteisiä ja tarkoituksenmukaisia palveluja. Pelkkä määrittely ei riitä, mikäli palvelujen sisältö, saatavuus ja toteutus jäävät avoimiksi tai vaihteleviksi.

Esityksen kokonaisuudessa on riski, että palvelujen sisällön keventyminen sekä niiden toteutuminen osana hyvinvointialueiden yleiskatteellista rahoitusta heikentävät erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden mahdollisuuksia saada tilanteensa edellyttämää riittävää tukea yhdenvertaisesti eri alueilla.

Sininauhaliitto korostaa, että erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden kohdalla on keskeistä varmistaa tuen jatkuvuus, riittävyys, oikea-aikaisuus sekä asiakkaan oikeus palveluihin myös tilanteissa, joissa tuen tarve on pitkäkestoinen ja monialainen.

4 Lausuntopalaute luvusta 2, onko erillinen hyvinvoinnin edistämistä koskeva 10 a § kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Sininauhaliitto pitää hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä varhaisen tuen vahvistamista tärkeänä. Keskeistä on myös tuen tarpeiden varhainen tunnistaminen sekä toimivat, eri toimijoiden yhteistyössä rakentuvat palvelupolut.

Sininauhaliitto korostaa, että niille asiakkaille, joilla tuen tarpeet eivät ole vielä kasautuneet, oikea-aikainen pääsy tuen piiriin on keskeistä tilanteiden vaikeutumisen ehkäisemiseksi.

Samanaikaisesti on kuitenkin varmistettava, että ennaltaehkäisevä työ ei korvaa tai heikennä niiden asiakkaiden palveluja, joilla on jo pitkittyneitä, monialaisia ja kasautuneita tuen tarpeita.

Sininauhaliitto korostaa, että varhainen tuki sekä riittävän pitkäkestoinen ja intensiivinen tuki eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan muodostavat yhdessä toimivan ja vaikuttavan palvelukokonaisuuden.

Esityksen kokonaisuudessa on tärkeää turvata myös pitkäkestoinen ja riittävän intensiivinen tuki niille asiakkaille, joiden tilanteet ovat jo vaikeutuneet, jotta tuen vaikuttavuus toteutuu, asiakkaiden tilanteiden vaikeutuminen ehkäistään ja raskaampien palvelujen tarve ei kasva.

5 Lausuntopalaute luvusta 3 - sosiaalityö ja sosiaaliohjaus: Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Sininauhaliitto katsoo, että sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen rooli on keskeinen erityisesti monialaista, pitkäkestoista ja yhteensovittettua tukea tarvitsevien asiakkaiden kohdalla.

Ehdotusten selkeys ja toteutettavuus riippuvat kuitenkin olennaisesti siitä, miten palvelujärjestelmän kokonaisuus toimii käytännössä ja millaiset resurssit palvelujen toteuttamiseen on käytettävissä.

Mikäli samanaikaisesti palvelurakennetta kevennetään ja keskeisiä tukimuotoja poistuu, sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen mahdollisuudet vastata asiakkaiden tarpeisiin voivat heikentyä.

Sininauhaliitto korostaa, että sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen vaikuttavuus edellyttää riittäviä palveluja, joihin asiakkaita voidaan ohjata, toimivia yhteistyörakenteita eri palvelujen välillä sekä mahdollisuutta pitkäjänteiseen työskentelyyn asiakkaiden kanssa.

Tämä on keskeistä myös asiakkaiden oikeusturvan, palvelutarpeen asianmukaisen tunnistamisen sekä palvelujen jatkuvuuden näkökulmasta.

6 Lausuntopalaute luvusta 3 - lapsiperhepalvelu: Onko ehdotus uudesta lapsiperhepalvelusta ja siihen sisältyvästä taloudellisesta tuesta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Ei kantaa

Perustelut tiiviisti?

-

7 Lausuntopalaute luvusta 3 - Onko ehdotus uudesta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelusta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Ei

Perustelut tiiviisti?

Sininauhaliitto katsoo, että ehdotus uudesta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelusta ei ole riittävän selkeä eikä kaikilta osin toteutettavissa esitetystä muodossa.

Palvelun tavoitteet ovat kannatettavia, mutta sen sisältö jää lakiluonnoksessa hyvin avoimeksi. Palvelulle ei ole määritelty riittävästi sen kestoja, intensiteettiä, toteutustapaa tai valtakunnallista vähimmäistasoa.

Tämän perusteella palvelusta muodostuu yleinen ja väljästi määritelty tukimuoto, jonka sisältö ja toteutuminen voivat vaihdella merkittävästi eri alueilla, mikä heikentää asiakkaiden yhdenvertaisuutta.

Verrattuna nykyisiin palveluihin, kuten kuntouttavaan työtoimintaan ja sosiaaliseen kuntoutukseen, uudesta palvelusta puuttuu selkeä rakenne ja systemaattinen eteneminen, mikä heikentää mahdollisuuksia tukea asiakkaiden toimintakykyä, osallisuutta ja arjenhallintaa pitkäjänteisesti.

Esityksestä ei muodostu riittävää varmuutta siitä, että palvelu tukisi riittävästi asiakkaiden toimintakyvyn, työelämävalmiuksien ja työllistymisedellytysten vahvistumista siten, että vaiheittainen eteneminen kohti työelämään suuntaavaa toimintaa tai työllisyyspalveluja olisi realistista.

Lisäksi palvelulle ei ole osoitettu erillistä rahoitusta, ja sen toteutuminen riippuu hyvinvointialueiden resursseista. Tämä lisää riskiä alueellisesti vaihteleviin käytäntöihin sekä siihen, etteivät asiakkaat saa tarpeitaan vastaavaa tukea yhdenvertaisesti.

Esityksessä jää myös epäselväksi, miten asiakkaat ohjautuvat palveluun ja millä perusteella palveluun pääsy turvataan. Lakiluonnoksessa ei ole riittävän selkeästi kuvattu asiakkaan oikeutta palveluun tai sitä, miten palvelutarpeen arviointi ja siihen perustuva ohjautuminen toteutuvat käytännössä.

On olemassa riski, että palveluun ohjautuminen jää liikaa yksilön oman aktiivisuuden varaan, mikä voi heikentää kaikkein vaikeimmassa tilanteessa olevien asiakkaiden mahdollisuuksia saada tarvitsemaansa tukea.

Näistä syistä palvelu ei esitetystä muodosta riittävästi vastaa sille asetettuihin tavoitteisiin.

8 Muu lausuntopalaute lukuun 3?

Sininauhaliitto katsoo, että sen jäsenjärjestöjen kohtaamien ihmisten näkökulmasta uudistuksen keskeisin ja ongelmallisin muutos on kuntouttavan työtoiminnan ja sosiaalisen kuntoutuksen poistuminen sekä niiden korvaaminen uudella työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelulla, jonka sisältö, toteutus ja rahoitus jäävät esityksessä riittämättömästi määritellyiksi.

Muutos on merkittävä erityisesti paljon ja pitkäkestoista tukea tarvitsevien asiakkaiden kannalta. Nykyiset palvelut ovat muodostaneet rakenteellisen ja pitkäjänteisen tuen kokonaisuuden, jonka avulla on voitu vahvistaa työ- ja toimintakykyä, osallisuutta ja arjenhallintaa sekä tukea etenemistä palvelujärjestelmässä.

Uusi palvelu on kuitenkin sisällöltään avoin eikä sille ole määritelty vastaavaa rakennetta tai tasoa.

Palvelun väljä sääntely yhdessä määrärahasidonnaisuuden kanssa sisältää riskin siitä, että palvelun saatavuus, sisältö ja toteutustavat vaihtelevat merkittävästi eri alueilla. Samalla työllisyyspalvelujen puolella ei ole muodostumassa tätä kohderyhmää vastaavaa pysyvää ja valtakunnallisesti yhdenvertaista palvelukokonaisuutta, vaan esitetty työelämään suuntaava toiminta perustuisi alueellisesti vaihtelevaan ja määräaikaiseen hankerahoitukseen.

Sininauhaliitto korostaa lisäksi, että sosiaalihuollon palvelut eivät yksin riitä turvaamaan asiakkaiden etenemistä kohti työelämää tilanteissa, joissa henkilö tarvitsee vaiheittaista siirtymää sosiaalihuollon palveluista työelämään suuntaavaan toimintaan ja edelleen työllisyyspalveluihin. Tämän vuoksi sosiaalihuollon ja työllisyyspalvelujen välisten rajapintojen sekä siirtymävaiheiden toimivuus on uudistuksessa keskeistä.

Tämä johtaa tilanteeseen, jossa palvelujen väliin syntyy aukko. On olemassa merkittävä riski, että kaikkein vaikeimmassa tilanteessa olevat asiakkaat jäävät ilman riittävää ja oikea-aikaista tukea, mikä heikentää heidän yhdenvertaista asemaansa ja mahdollisuuksiaan saada tarvitsemiaan palveluja.

Lisäksi esityksessä ei ole riittävästi huomioitu suunnitelmallisen ja velvoittavan tuen merkitystä. Nykyiset palvelut ovat sisältäneet rakenteita, jotka tukevat asiakkaan sitoutumista, arjen jäsentymistä ja vaiheittaista etenemistä.

Vapaaehtoisuuteen ja kevyempiin palveluihin perustuva malli ei tutkimus- ja kokemustiedon perusteella tavoita tasapuolisesti henkilöitä, joilla on merkittäviä toimintakyvyn, elämänhallinnan tai osallisuuden haasteita.

Esityksessä ei myöskään ole kuvattu siirtymävaiheen ratkaisuja eikä palvelujen yhteensovittamista eri hallinnonalojen välillä, mikä lisää riskiä palvelupolkujen katkeamisesta.

Sininauhaliitto pitää tärkeänä, että myös sosiaalihuollon palvelujen vaikutuksia arvioidaan nykyistä systemaattisemmin asiakkaiden toimintakyvyn, osallisuuden, hyvinvoinnin ja palvelupoluilla etenemisen näkökulmasta. Järjestöillä on keskeinen rooli kokemustiedon, asiakasymmärryksen ja vaikuttavuustiedon tuottamisessa erityisesti niiden asiakkaiden kohdalla, joiden tilanteet eivät näy riittävästi palvelujärjestelmän rekisteritiedoissa.

Kokonaisuutena muutos heikentää palvelujärjestelmän kykyä tukea kaikkein eniten tukea tarvitsevia asiakkaita.

**9 Lausuntopalaute sosiaalihuollon toteuttamisen alkuvaiheessa: neuvonta ja ohjaus, vireilletulo ja sosiaalihuollon asiakkuus, yhteyden saaminen sosiaalihuoltoon ja tuen tarpeen arviointi (luvut 2 ja 4)
Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?**

Ei

Perustelut tiiviisti?

Sininauhaliitto katsoo, että palveluihin ohjautumisen ja tuen tarpeen arvioinnin toteutuminen on keskeinen kysymys esityksen onnistumisen kannalta.

Lakiluonnoksessa ei ole riittävästi kuvattu, miten erityisesti paljon ja pitkäkestoista tukea tarvitsevat asiakkaat tavoitetaan ja ohjataan palveluihin.

On olemassa riski, että palveluihin pääsy jää liikaa yksilön oman aktiivisuuden varaan, mikä heikentää palvelujen saavutettavuutta erityisesti niiden asiakkaiden kohdalla, joilla on merkittäviä toimintakyvyn, elämänhallinnan tai osallisuuden haasteita.

Lisäksi esityksessä ei ole riittävästi kuvattu, miten tuen tarpeen arviointi toteutetaan käytännössä ja miten varmistetaan, että arviointi johtaa asiakkaan tilanteen edellyttämiin riittäviin, oikea-aikaisiin ja pitkäjänteisiin palveluihin.

Sininauhaliitto korostaa, että palveluihin pääsyn, palvelutarpeen arvioinnin ja siihen perustuvan ohjautumisen tulee muodostaa selkeä ja toimiva kokonaisuus, joka turvaa asiakkaan oikeuden saada tarpeenmukaista tukea oikea-aikaisesti.

Puutteet näissä rakenteissa voivat heikentää asiakkaiden oikeusturvaa ja lisätä riskiä siitä, että kaikkein eniten tukea tarvitsevat asiakkaat jäävät palvelujen ulkopuolelle.

Sininauhaliitto arvioi, että ilman toimivia ohjautumisen rakenteita on olemassa merkittävä riski, että osa nykyisistä asiakkaista ei hakeudu uuden palvelun piiriin. Tällöin heidän tilanteensa voi heikentyä ja johtaa myöhemmin raskaampien ja kalliimpien palvelujen tarpeeseen, vaikka oikea-aikaisella tuella kehitys olisi ollut ehkäistävissä.

Tämä kehityskulku on ristiriidassa myös käytettävissä olevan tutkimus- ja kokemustiedon kanssa, jonka mukaan oikea-aikainen ja riittävä tuki ehkäisee raskaampien palvelujen tarvetta.

10 Lausuntopalaute luvusta 4 – asiakassuunnitelma ja omatyöntekijä? Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Sininauhaliitto pitää asiakassuunnitelmaa ja omatyöntekijän roolia keskeisinä tuen jatkuvuuden, palvelujen yhteensovittamisen ja tuen vaikuttavuuden kannalta.

Samanaikaisesti on kuitenkin varmistettava, että suunnitelmat johtavat myös tosiasialliseen palvelujen toteutumiseen. Pelkkä suunnitelma ei turvaa asiakkaan asemaa, mikäli käytettävissä ei ole riittäviä palveluja tai niiden saatavuus vaihtelee alueittain.

Mikäli palvelujen sisältöä kevennetään ja niiden saatavuus vaihtelee, on riski, että asiakassuunnitelmien merkitys jää käytännössä heikoksi.

Sininauhaliitto katsoo, että mikäli asiakassuunnitelmien roolia ja velvoittavuutta kevennetään, on olemassa riski, että suunnitelmia ei laadita riittävän systemaattisesti tai ne jäävät sisällöltään liian yleisiksi. Tämä voi heikentää niiden merkitystä asiakkaan tuen toteutumisen, seurannan ja palvelujen yhteensovittamisen välineenä.

Sininauhaliitto korostaa, että asiakassuunnitelman tulee perustua huolelliseen palvelutarpeen arviointiin ja johtaa asiakkaan tilanteen edellyttämiin riittäviin, oikea-aikaisiin ja pitkäjänteisiin palveluihin.

Tämä on keskeistä myös asiakkaan oikeusturvan, tuen jatkuvuuden ja palvelupolkujen toimivuuden näkökulmasta erityisesti tilanteissa, joissa asiakkaan tilanne on monialainen ja pitkäkestoinen.

11 Lausuntopalaute luvusta 4 - erityistä tukea tarvitsevan lapsen sosiaalityöntekijän asiakasmitoitus. Onko ehdotus selkeä ja toteutettavissa oleva?

Ei kantaa

Perustelut tiiviisti?

-

12 Muu lausuntopalaute lukuun 4?

Sininauhaliitto tarkastelee luvun 4 ehdotuksia erityisesti työikäisten sekä monialaista ja pitkäkestoista tukea tarvitsevien asiakkaiden näkökulmasta.

Edellä esitetyin perustein keskeisiä kysymyksiä ovat palveluihin ohjautuminen, palvelutarpeen arvioinnin laatu sekä asiakassuunnitelmien ja omatyöntekijän roolin toteutuminen käytännössä.

Sininauhaliitto korostaa, että näiden rakenteiden toimivuus on ratkaisevaa asiakkaiden oikeusturvan, palvelujen riittävyyden, yhteensovittamisen ja tuen jatkuvuuden näkökulmasta.

Mikäli ohjautuminen palveluihin ei toimi, palvelutarpeen arviointi jää puutteelliseksi tai asiakassuunnitelmat eivät johda tosiasiallisiin palveluihin, on olemassa riski, että erityisesti paljon ja pitkäkestoista tukea tarvitsevat asiakkaat jäävät ilman tarvitsemiaan palveluja.

13 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Ei kantaa

Perustelut tiiviisti?

-

14 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Ei kantaa

Perustelut tiiviisti?

-

15 Lausuntopalaute sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamisesta. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Sininauhaliitto pitää sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamista keskeisenä asiakkaan oikeusturvan, palvelujen toteutumisen ja tuen jatkuvuuden kannalta.

Kirjaaminen on keskeisessä roolissa palvelutarpeen arvioinnin, asiakassuunnitelmien, palvelujen yhteensovittamisen sekä päätöksenteon perustana. Lisäksi kirjatut tiedot ovat olennaisia tilanteissa, joissa asiakkaan oikeuksia arvioidaan tai käsitellään muutoksenhaun kautta.

Esityksen yhteydessä on kuitenkin tärkeää arvioida huolellisesti kirjaamiseen kohdistuvien kevennysten vaikutuksia. Mikäli kirjaamista vähennetään tai sen tasoa kevennetään liikaa, syntyy riski, että asiakkaan tilanne, tuen tarve, sovitut toimenpiteet ja palvelujen toteutuminen eivät tule riittävästi dokumentoiduiksi.

Tämä voi heikentää asiakkaan oikeusturvaa erityisesti tilanteissa, joissa työntekijä vaihtuu, asiakas siirtyy palvelusta toiseen tai palvelutarve muuttuu. Puutteellinen kirjaaminen lisää myös riskiä palvelupolkujen katkeamisesta, palvelujen yhteensovittamisen vaikeutumisesta ja tuen jatkuvuuden heikkenemisestä.

Sininauhaliitto katsoo, että kirjaamisen tulee olla riittävän kattavaa, ajantasaista ja laadukasta, jotta asiakkaan oikeus palveluihin, tuen jatkuvuuteen ja yhdenvertaiseen kohteluun toteutuu.

16 Lausuntopalaute asiakasmaksuihin ehdotetuista muutoksista?

Sininauhaliitto korostaa, että asiakasmaksujen muutoksia arvioitaessa on huomioitava niiden vaikutukset myös työikäisiin sekä heikossa taloudellisessa ja sosiaalisessa asemassa oleviin asiakkaisiin.

Vaikka muutokset kohdistuvat osin muihin asiakasryhmiin, on tärkeää varmistaa, että sosiaalihuollon palvelut säilyvät tosiasiallisesti saavutettavina myös niille asiakkaille, joilla ei ole taloudellisia mahdollisuuksia osallistua maksullisiin palveluihin.

Monille asiakkaille pienetkin maksut voivat muodostaa esteen palveluihin hakeutumiselle tai palveluissa pysymiselle, mikä voi johtaa tuen viivästymiseen, tilanteiden vaikeutumiseen ja myöhemmin raskaampien palvelujen tarpeeseen.

Sininauhaliitto pitää tärkeänä, että asiakasmaksujen vaikutuksia arvioidaan myös palvelujen yhdenvertaisen saavutettavuuden, oikea-aikaisen tuen sekä ennaltaehkäisevän työn näkökulmasta.

17 Lausuntopalaute muista säädösmuutosehdotuksista?

-

18 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten taloudellisista vaikutuksista?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Esitysluonnos ei anna riittävän kattavaa kuvaa lakiehdotusten taloudellisista vaikutuksista.

Arviointi painottuu lyhyen aikavälin säästöihin, mutta siinä ei tarkastella riittävästi kustannusten mahdollista siirtymistä muihin palveluihin. Työ- ja toimintakykyä, osallisuutta ja arjenhallintaa tukevien palvelujen heikentyminen lisää tutkimus- ja kokemustiedon perusteella raskaampien ja kalliimpien palvelujen tarvetta, kuten mielenterveys- ja päihdepalveluja, erikoissairaanhoidon, asumispalveluja sekä toimeentulotuen pitkäaikaista käyttöä.

Lisäksi esityksessä ei ole arvioitu riittävästi sitä, miten palvelujen sisällön keventyminen, määrärahasidonnaisuus ja alueellisesti vaihtelevat toteutustavat vaikuttavat pitkän aikavälin kustannuksiin sekä palvelujärjestelmän toimivuuteen.

Sininauhaliiton kehittämä arviointi- ja laskentatyökalu osoittaa, että työ- ja toimintakykyä tukevat palvelut, kuten kuntouttava työtoiminta, voivat tuottaa merkittäviä hyvinvointivaikutuksia ja olla kustannusvaikuttavia erityisesti silloin, kun asiakkaat saavat oikea-aikaista, riittävän pitkäjänteistä ja tarpeenmukaista tukea. Säästöt syntyvät erityisesti raskaampien palvelujen käytön vähenemisenä sekä asiakkaiden tilanteiden vaikeutumisen ehkäisemisenä.

Kokonaisuutena taloudellisten vaikutusten arviointi jää puutteelliseksi, koska se ei huomioi riittävästi vaikutuksia palvelujärjestelmän muihin osiin, palvelujen yhteensovittamiseen eikä pitkän aikavälin kustannuskehitykseen.

Sininauhaliitto on tuonut vastaavat riskit esiin myös aiemmissa lausunnoissaan valmistelun aikana.

19 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten muista vaikutuksista ja yhteisvaikutuksista?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Esitysluonnos ei anna riittävän kattavaa kuvaa lakiehdotusten muista vaikutuksista ja yhteisvaikutuksista.

Erityisesti vaikutuksia paljon ja pitkäkestoista tukea tarvitseviin asiakkaisiin ei ole arvioitu riittävästi.

Myös jäsenoimijan (Manna-Apu ry) huhtikuussa 2026 toteuttama asiakaskysely (n=236) tukee tätä havaintoa. Kyselyn perusteella työllistyminen nähdään keskeisenä ratkaisuna asiakkaiden taloudellisen tilanteen ja arjen selviytymisen näkökulmasta, mutta sen toteutuminen edellyttää merkittävää tukea esimerkiksi viranomaisasioinnissa, taloudellisessa tilanteessa sekä työhön hakeutumisessa. Tämä viittaa siihen, että ilman riittäviä, pitkäjänteisiä ja toimivia palvelupolkuja osa asiakkaista ei siirry työelämään suuntaavaan toimintaan tai työllisyyspalveluihin, vaan jää pitkäkestoisesti palvelujen varaan.

Esityksessä todetaan, että vain pieni osa nykyisistä asiakkaista siirtyy työllisyyspalveluihin, mutta ei tarkastella riittävästi sitä, miten loput asiakkaat saavat tarvitsemansa tuen.

Uuden palvelun avoin ja kevyempi luonne sekä vapaaehtoisuuteen nojaava toteutus sisältävät merkittävän riskin, että palvelu ei tavoita tasapuolisesti henkilöitä, joilla on merkittäviä toimintakyvyn, elämänhallinnan tai osallisuuden haasteita.

Lisäksi esityksessä ei ole riittävästi huomioitu asiakkaiden ohjautumista palveluihin, palvelutarpeen arvioinnin käytännön toteutusta eikä asiakkaan oikeuden toteutumista tilanteessa, jossa palveluja karsitaan ja niiden sisältöä kevennetään.

Esityksessä ei myöskään tarkastella riittävästi sitä, miten palvelujärjestelmä kokonaisuutena vastaa niiden henkilöiden tarpeisiin, jotka eivät siirry työelämään suuntaavaan toimintaan tai työllisyyspalveluihin. Tästä syntyy riski palvelupolkujen katkeamisesta ja asiakkaiden väliinpuotoamisesta.

Samanaikaisesti valmistelussa oleva TEM:n työelämään suuntaava tuki voi täydentää palvelujärjestelmää osan asiakkaista kohdalla, mutta se ei korvaa tarvetta riittävän vahvalle sosiaalihuollon palvelulle kaikkein vaikeimmassa tilanteessa olevien asiakkaiden tukemisessa.

Koska palvelulle ei ole osoitettu erillistä rahoitusta eikä valtakunnallista vähimmäistasoa, sen toteutuminen riippuu käytännössä hyvinvointialueiden resursseista, mikä voi johtaa alueellisiin eroihin palvelujen saatavuudessa ja sisällössä.

Kokonaisuutena esityksen vaikutusarviointi jää puutteelliseksi erityisesti palvelujärjestelmän toimivuuden, asiakkaiden yhdenvertaisen aseman ja oikeusturvan näkökulmasta. Tämä korostaa tarvetta arvioida uudistusta kokonaisuutena erityisesti paljon ja pitkäkestoista tukea tarvitsevien asiakkaiden näkökulmasta.

Lund Pekka
Sininauhaliitto ry